

Araştırma Makalesi

SOSYAL MEDYA'DA ÇOCUK MAHREMİYETİ: EBEVEYNLERİN INSTAGRAM'DAKİ ÇOCUK MAHREMİYETİNE BAKIŞ AÇILARI

Eda SEZERER ALBAYRAK¹ ORCID: 0000-0002-2195-0772

ÖZET

Dijital dünyanın içerisinde kaybolunan bu dönemde dünyaya dijital ekranların arkasından bakıldığı inkâr edilemeyen bir gerçektir. Bu dijital dünyada en çok eleştirilen, üzerinde konuşulan ama bir o kadar da vazgeçilmez olan sosyal medya kullanımı sonucunda ister istemez belli tavizler verilmektedir. Bireyler hem kendilerinin hem de çocuklarının fotoğraflarını, videolarını, mahrem bilgilerini paylaşmaktadırlar. Çocukların mahremiyeti özellikle son zamanlarda çok fazla konuşulmaya başlanmıştır. Çocuklar genellikle ilk adımlarını atmadan çok önce *dijital ayak izlerine* sahip olmaktadır. Uzman kaynaklar, en başta ebeveynlerin sosyal medyayı anlamaları, dijital medya okuryazarı olmaları, çocuklarına yönelik paylaşım yaparken pedofili, çocuk istismarı vb. konularının farkında olarak içerik oluşturmalarını söylemektedirler. Çocuklarının günlük yaşantılarının neredeyse hepsini sosyal medya mecralarından yayınlayan ebeveynler için farkındalık yaratmak adına çalışma önem arz etmektedir. Instagram hesabını aktif olarak kullanan ebeveynlerin çocuk mahremiyeti konusundaki bakış açılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma Konya ilinde yaşayan 20 katılımcı ile yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Bu veriler nitel veri analizi ile incelenmiş olup sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Medya, Farkındalık, Dijital Medya, Mahremiyet, Instagram*

Research Article

CHILD PRIVACY ON SOCIAL MEDIA: PARENTS' PERSPECTIVES ON CHILD PRIVACY ON INSTAGRAM

ABSTRACT

It cannot be denied that the world is viewed from behind digital screens in this period of disappearance in the digital world. In this digital world, certain compromises are inevitably made as a result of the most criticized, spoken but also indispensable social media use. Individuals share photos, videos, and private information of both themselves and their children. The privacy of children has been talked about a lot, especially recently. Children often have digital footprints long before they take their first steps. Expert sources mainly focus on parents' understanding of social media, being digital media literate, pedophilia, child abuse, etc. when sharing with their children. They say they create content as they are aware of their subjects. This study is important to raise awareness for parents who share almost all of their children's daily lives on social media. This study, which aims to reveal the perspective of parents who use Instagram account actively, on child privacy, was collected data by semi-structured face-to-face interviews with 20 participants living in Konya. These data were analyzed with qualitative data analysis and the result was reached.

Keywords: *Social Media, Awareness, Digital Media Literacy, Privacy, Instagram*

¹ Dr. Öğretim Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, İletişim ve Tasarım Bölümü, Konya, Türkiye eda.albayrak27@gmail.com
Makale Geliş Tarihi/Received: 30.08.2020, Makale Kabul Tarihi/Accepted: 06.11.2020.

1. GİRİŞ

Ebeveynlik ile ilgili çevrimiçi paylaşımlar yapma veya “sharenting” yoluyla, ebeveynler aslında, bu gençler ilk e-postalarını açmadan çok önce, çocuklarının dijital kimliklerini şekillendiriyorlar. Ebeveynler çevrimiçi ortamda yaptıkları bildirimlerin ve açıklamaların aslında çocuklarını yetişkinliğe kadar takip edeceklerinden habersizlerdir. Sosyal medya ve blogların bugünün çocuklarının yaş aldıkça karşılaşacakları manzaranın önemli ölçüde değişmiş olacağı öngörülmektedir. Mahremiyet ve çocuklar arasındaki ilişki ebeveynlerin çocuklarının yetiştirilmesinde kontrol etme hakları ve onlar adına konuşma özgürlükleri olduğu için tamamıyla onlara bağlıdır. Bu ebeveynler hem çocuklarının kişisel bilgilerinin beklemleri hem de çocuklarının kişisel hikâyelerinin anlatıcıları olarak hareket etmektedirler. Ebeveynler çocukları hakkında çevrimiçi bilgi paylaştıklarında, çocuklarının rızası olmadan bunu yapmaktadırlar ve çocuklarının çevrimiçi kimliğindeki bu ikili rol, çevrimiçi kimlikleri geliştikçe çocuklara çok az koruma sağlamaktadır. Bu durum, ebeveynleri tarafından yıllar önce yapılan paylaşımlar yüzünden aile içinde çıkacak çatışmalara sebep olmaktadır. Sosyal medya platformlarında çocuklarının ultrason fotoğraflarıyla paylaşımlara başlayan ebeveynler, onlar doğmadan hemen önce onlara hesaplar açmakta ve bu hesaplarda onlar için yapılan hazırlıkları, odalarını, kıyafetlerini çoktan paylaşmış olmaktadır. Bunu yaparken elbette ki çocukları için iyi bir şeyler yaptıklarını göstermek, heyecanla gelecekte bakmak isteyecekleri anılara imza atmak istemektedirler. Peki ya sonrası? Çocuklarının doğması ile beraber bu fotoğraf çekimleri ve video görüntülerin sayısı gün geçtikçe hiç azımsanmayacak şekilde artmaktadır. Bu paylaşımlarla birlikte, sosyal medyanın çocuklarının mahremiyetini ne denli etkilediğinin veya etkileyeceğinin ne kadar farkında oldukları önem arz etmektedir. Bu çalışmada, sosyal medyanın çocuk ve mahremiyetle olan ilişkisinden bahsedilecek ve uygulama kısmında ise instagram hesabı olan ve çocukları ile ilgili paylaşımlar yapan ebeveynler incelenmiştir.

2. SOSYAL MEDYA VE MAHREMİYET

Türk Dil Kurumu'na göre mahremiyet “gizli, gizlilik” anlamına gelmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>). İzgi (2009: 69) mahremiyeti “bireylerin, devletin ve diğer kişilerin müdahalesinden muaf olarak hareket edebileceği, yaşamsal faaliyetlerini sürdürebileceği bir alanın ve kişilik haklarına bağlı olan tüm unsurların bütününe verilen ad” olarak tanımlamaktadır. Giddens (1994: 54) ise mahremiyetten “bireyin kamuya açamayacağı duygu ve eylemlerini açması” anlamına geldiğinden bahsetmektedir. Mahremiyet genellikle 'gizlilik' olarak yanlış anlaşılır ve çeşitli sosyal ve kültürel bağlamlarda çeşitli anlamları vardır (Cavoukian, 2011). Bunun sebebi bu gizlilik durumunun her durumda ve herkese göre aynı biçimde şekillenmemesi, sınırlarının belli olmamasıdır. (Binark, 2005:138). Mahremiyet, bilgileri gizlemek veya 'gizlemek' arzusu yerine kendimiz hakkındaki bilgileri kontrol etme yeteneğidir (Shade, 2008).

Günümüzde teknolojik gelişmeler paralelin de iletişim araçları hızla değiştiği gibi mahremiyetin anlamı ve sınırları da bu hızlı değişime ayak uydurmuştur. Yeni

medyanın bir alt dalı olan, kullanıcıların deneyim, duygu bilgi ve tecrübelerini tereddütsüz bir şekilde paylaştığı, toplumsallaşma alanı olan sosyal medya ile beraber özel hayatın, merak etme ve merak edilme duygularının da sınırları değişmiş; iletişimin yeni şekli görmek ve göstermek, gözetlemek ve gözetlenme haline gelmiştir (Budak, 2018, s. 150). Göz önünde bulunmamak, toplumsal kaygıyı arttırmakta böylelikle toplum “teşhir” toplumuna dönüşmektedir (Toktaş vd., 2012, s. 33). Sosyal medya bir gizlilik paradoksu oluşturmaktadır: Çoğu kullanıcı, mahremiyetleri konusunda endişelendiklerini belirtmekle birlikte, kişisel bilgileri sosyal medya platformlarında yaygın olarak paylaşmaktadır. Eskiden mahrem olarak addedilen ve kişilere sorulması ayıp olarak bilinen bilgiler artık kamusal alanda rahatlıkla paylaşılabilirler. Ebeveynler kendi bilgilerini rahatlıkla paylaşabildikleri gibi çocuklarının bilgilerini, fotoğraflarını, videolarını rahatlıkla paylaşmakta hatta onlara özel hesaplar ve kanallar açmaktadırlar. Bireyler, çocuklarının ultrason fotoğrafları ile başlattıkları bu paylaşım selini “babyshower” partileri, yaş günleri, özel günleri, tatil fotoğrafları, tuvalet eğitimlerine kadar görüntülemekte ve görüntülemektedir.

Çocukların kişisel bilgilerinin ebeveynleri tarafından yayılması üzerinde hiçbir kontrolü yoktur. Bu, yetişkinlerin ve gençlerin çevrimiçi olarak paylaştıkları durumlardan farklıdır, çünkü bu tür kişisel açıklamaların sonuçlarının farkında olduklarını iddia etmektedirler. İnternette paylaşılan bilgilerin etkileri açıklandıktan sonrada sürebilir bu nedenle çocuklukta yapılan paylaşımların etkisinin ömür boyu sürme potansiyeli vardır. Bugünün gençleri bu yeni manzara altında yetişkinliğe ilk adımlarını atacak olsalar da gelecek nesiller onların yollarını takip edeceklerdir

Sekiz yaşındaki Johnny hiperaktif olma sebebiyle okula uyum sağlamak için mücadele etmektedir. Benzer ebeveynlik mücadelesini yaşayan annelerin destek ve birlikteliğini sağlamaya çalışan annesi, büyük haber sitelerinde ses getiren ve çok fazla takipçisi olan bir blog açarak, Johnny'nin haftalık davranış raporlarıyla birlikte resimler yayınlamaktadır. Becky, kronik sağlık sorunu olan, kök hücre nakli için bekleyen bir hastadır. Becky'nin annesi, kronik olarak hasta bir çocuğun annesi olarak hayatını detaylandıran halka açık bir blog yazmaktadır. Blogunda birçok takipçisi bulunmaktadır ve kızının tıbbi tedavisinin maliyetlerini dengelemeye yardımcı olmak için gömlekle ve bilezikler satmaktadır. Becky'nin hayranlarından biri tarafından kurulmuş bir üniversite tasarruf hesabı vardır. Emily ise iyi bir jimnastikçidir. Babasının Facebook ve Instagram hesapları bulunmaktadır. Babasının sosyal medya hakkında çok az şey bilmesine hesapları gizli olmasına rağmen son birkaç yıldır Facebook'ta yaklaşık 700 arkadaş biriktirdi. Babası Emily'nin başarılarını, jimnastik yaparken onun resimlerini, sevimli söylemlerini kısacası kendisi hakkında tüm güncellemeleri yayınlamaktadır (Steinberg, 2017: 841).

Johnny, Becky ve Emily'nin ebeveynler teknoloji ve sosyal medyayı sadece kendi yaşamları hakkında bilgi paylaşmak için değil, aynı zamanda çocuklarının yaşamlarını tartışmak için de kullanmaktadırlar. Ebeveynler sosyal medyayı bu şekilde kullandıklarında, genellikle çocukları hakkında kişisel bilgilerini paylaşmaktadırlar. Bu açıklamalar ailelere topluluklarıyla bağlantı kurma, paylaşma ve destek arama fırsatı sunmaktadır. Sosyal medya, ebeveynlere bu anlamda birçok olumlu fayda sağlamaktadır. Ancak, aynı zamanda, ebeveynler bu bilgileri

çocuklarının izni olmadan paylaşmakta ve bu açıklamalar çocuklarının kendi dijital ayak izlerini oluşturmalarına engeldir, çünkü aileleri onların ileride karşısına çıkacakları dijital ayak izlerini çoktan oluşturmuş olmaktadır. Samur (2019:124) dijital ayak izinin, internette paylaşılan video, fotoğraf, e-postalar, fotoğraflara ya da olaylara yapılan yorumlar, kişisel bilgiler, blog hesaplarındaki yazılar, çevrimiçi üyelikler ya da açılan formlar tarafından oluştuğundan ve siz herhangi bir şey paylaşır paylaşmaz pişman olmuş olsanız bile başkasının anında bilgisayarına kopyalayabileceğini veya ekran görüntüsünü alabileceğinden ve dijital ayak izlerinin neredeyse hiç kaldırmayacağından bahsetmektedir. Bu paylaşımların kişilerin şimdiki veya gelecekteki sosyal, akademik ve iş hayatlarına da elbette ki olumlu veya olumsuz etkileri olacağı söylenmektedir.

Ebeveynler Facebook'ta, Instagram'da veya bloglarında çocuklarının yaşamları hakkında paylaşımında bulduklarında, arkadaşlarıyla ve aileleriyle bağlantı kurabilirler, genellikle onaylayıcı geri bildirim alırlar ve karşılığında hayatları ve çocuklarının hayatları hakkında bilgi paylaşma kararlarında desteklenmiş hissetmektedirler. "Beğenme", "paylaşım" veya "güzel bir yorum", kişisel bilgilerin kamuya açık paylaşılması genellikle olumlu uyarılara yol açar ve bu da bir ebeveyni kişisel bilgileri kamuya açık hale getirmeye teşvik etmektedir. Bazen, ilgili bir arkadaş veya bir yabancı ebeveynin çevrimiçi olarak "kabul edilenden" daha fazla bilgi paylaşma kararını sorgulayabilir. Ancak, görüntüleyenlerin çoğu çocuğun gizlilik bilgisine olan ilgisini bile farkında olmayabilir. Aileler sosyal medyada birçok farklı şekilde paylaşımlar yapmaktadırlar. Neredeyse her durumda, "sharenting" yapan ebeveynler çocukları ile ilgili paylaşımlar ve açıklamalarda bulunmaktadırlar. "Sharenting" kavramı, birçok ebeveynin çocuklarının çevrimiçi yaşamlarıyla ilgili ayrıntıları paylaşma biçimlerini tanımlamak için kullanılan, 'parenting (ebeveynlik)' ve 'share (paylaşım)' kelimelerinden türetilmiş bir terim olarak literatüre girmiştir (Cooley, 2011). Çocukları için her zaman en iyiyi düşünen pek çok aile, paylaşımlarının çocuklarının genel mutluluğunu nasıl etkileyebileceğini hiç düşünmeden dijital aygıtlarından "paylaş" butonuna basmaktadırlar. Bu çevrimiçi paylaşımlar çocuklara birçok açıdan yarar sağlayabilir ancak uygulama aynı zamanda bir dizi yasal ve güvenlik riski de sunmakta ve çocukların mahremiyetlerin yitimine de yol açmaktadır.

Birçok bağlamda, ebeveynler çocuklarının çevrimiçi kimlikleri için koruyucu görevi görmekte ve çocuklarını çevrimiçi zararlardan korumaktadırlar. Ebeveynlerin çoğu makul olarak okulların, toplum kuruluşlarının ve akran gruplarının çocuklarının resimlerini çevrimiçi paylaşmadan önce izin almasını beklemektedir. Benzer şekilde, bir şirket çocuğun kişisel bilgilerini kamuya açık bir alanda ihmal veya kasıtlı olarak ifşa ederse, ebeveynler zararın düzeltilmesini istemektedirler. Ebeveynler ayrıca çocuklarının internet kullanımında, genellikle çocuklarının internet'e erişimine sınırlar koyarak ve siber zorbalık ve cinsel ilişki gibi çevrimiçi güvenlik tehditlerini tartışarak denetleyici bir rol oynamaktadırlar. Gerçekten de ebeveynler görüntüde çocuklarının dijital kimliğinin doğal koruyucusudur (Madden, 2012). Fakat ebeveynler her zaman koruyucu olmayabilirler; çevrimiçi paylaşımları kasıtlı ya da kasıtsız olarak çocuklarına zarar verebilir. Bir ebeveynin çocuğunun kişisel bilgilerini

paylaşmasının kendi kararı olması potansiyel bir zarar kaynağıdır. Çocuklar ebeveynlerin çevrimiçi dünyada kendileri hakkında herhangi bir kişisel bilgiyi (olumlu ya da olumsuz) paylaşma kararını kabul etmeyebilirler. Çocuklar için “devre dışı bırakma” bağlantısı yoktur ve ebeveynleri tarafından verilen ikincil kararlar silinmez dijital ayak izleri ile sonuçlanacaktır. Yetişkinler, kişisel bilgilerini sanal dünyada paylaşırken kendi parametrelerini belirleme yeteneğine sahip olsa da ebeveynler üzerinde sınırlar olmadıkça çocuklar dijital ayak izleri üzerinde böyle bir kontrole sahip değildir (Shmuelive Prigat, 2011).

Çoğu ebeveyn çocuklarının kişisel bilgilerini ve fotoğraflarını iyi niyetle paylaşırlar ancak birçoğu çevrimiçi paylaşımların uzun vadede getirebileceği sonuçlar hakkında yeterince bilgilendirilmedikleri için bu durumun farkında olamamaktadırlar (Mott, 2015). Örneğin, bir anne masum fotoğrafların anında zararlı ağlara yönlendirildiğini ve endişe verici yollarla değiştirildiğini keşfetmiştir. Bu anne tuvalet eğitimi sırasında genç ikizlerinin resimlerini çevrimiçi olarak yayınlamıştır. Daha sonra yabancıların fotoğraflara eriştiğini, indirdiğini, değiştirdiğini ve pedofililer tarafından yaygın olarak kullanılan bir web sitesinde paylaştıklarını öğrenmiştir. Kendisi ebeveynleri çocuklarının kıyafetsiz fotoğraflarını yayınlamamaları, herhangi bir çevrimiçi paylaşılmış görüntüyü bulmak için Google’ın arama özelliğini kullanabilecekleri ve annelerin blog yazma ilgilerini ise tekrar gözden geçirmeleri hakkında uyarmıştır (Andbabymakes4, <http://www.blogher.com/i-shouldve-been-food-blogger>). Bu durum, kişisel verilerin gönderilmesi ve paylaşılmasının alışılmış olduğu bir dünyada aslında çok az dikkat çeken, çok gerçek ve tehlikeli bir sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Michigan Üniversitesi, ebeveynlerin çocukları hakkında çevrimiçi olarak paylaşma biçimlerini araştıran bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada ebeveynlere anket yapılmış ve paylaşılan bilgiler beş şekilde kategorize edilmiştir. Bu kategoriler; (1) “çocukların uykuya dalması”, (2) “beslenme ve yeme ipuçları” (3) “disiplin”, (4) “anaokulu / okul öncesi” ve (5) davranışsal konularından oluşturulmuştur. Çalışma, ebeveynlerin %56’sının çevrimiçi olarak çocukları hakkında utanç verici bilgi paylaştığını (potansiyel olarak), %51’inin belirli bir zamanda çocuklarının konularının tanımlanmasına neden olabilecek bilgiler sunduğunu ve katılımcıların %27’sinin (potansiyel olarak) uygunsuz fotoğraflar paylaştığını belirtmiştir (Davis, 2017). New York Üniversitesi’ndeki araştırmacılar, genel olarak paylaşılan “kişisel olarak tanımlanabilir” bilgilerin çocuklar için nasıl risk oluşturabileceğini araştırmıştır. Bir ebeveyn sosyal medya verilerini seçmen kayıt materyallerine göre ad, yer, yaş ve doğum günü ve din de dahil olmak üzere çocukların kimliğini çıkarılabilir. Buda çocukların “Yabancı Tehlike”nin kendilerini izlemelerine, veri simsarlarına ve istenmeyen gözetime maruz kalmalarına yol açmaktadır. Bu gerçek, “çocuk kaçırmaların %76’sının ve çocuklara yönelik tüm şiddet suçlarının %90’ının akrabalar veya tanıdıklar tarafından işlendiği” gerçeğiyle birleştiğinde çocuğun oturduğu yer, sevdikleri ve sevmedikleri şeyler hakkında kişisel bilgilerin paylaşımı çocuğa zarar vermek isteyebilecek kişiler için bir fırsat doğurmaktadır (Minkus, 2015). Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir araştırmaya göre iki yaşındaki çocukların %92’sinin çevrimiçi bir varlık olarak yer almakta ve bu çocukların yaklaşık üçte biri sosyal medya sitelerinde sadece yeni doğan olarak görülmektedir. Çocuklar Facebook

fotoğraflarında görüldüğünde, gönderilerin %45,2'si çocuğun adından da bahsetmektedir ve %6,2'si çocuğun doğum tarihine atıfta bulunarak tüm takipçilerin çocuğun tam yaşını belirlemesine izin vermektedir. Instagram'da ise ebeveynlerin %63'ü akışlarındaki en az bir fotoğrafta çocuklarının adlarına, ebeveynlerinin %27'si çocuklarının doğum tarihlerine atıfta bulunmakta ve %19'u her iki bilgiyi de paylaşmaktadırlar (www.businesswire.com).

Bazı ebeveynler, çocuklarıyla ilgili resim ve verileri, web sitelerinde ve Facebook gibi sosyal medya sitelerinde yayınlamayı seçmekte ve verilerin belirli bir kitlenin ötesinde görülmeyeceğine dair yanlış bir güvenlik duygusuna kapılmaktadırlar. Bunun bir güvenlik ağı sağladığına inanan ebeveynler bu yayınların hedeflenen kitle verileri alternatif forumlarda kaydetme ve yeniden yayınlama yeteneği ile geniş bir kitleye ulaşabileceğinin farkına varamamaktadırlar (Duggan, 2015).

Bovy (2013), ebeveynlerin çevrimiçi forumlarda kişisel bilgilerin kamuya açıklanması yoluyla çocuklarını potansiyel olarak sömürdüğü endişesini dile getirdi. Youtube paylaşım platformunda kanal açan çocukların ebeveynleri ise çocuklarını yine aynı kategoriye dahil olabilmektedir. Çocuklarının her halini kendi kanallarından paylaşan ve bunun üzerinden para kazanan aileler çocuklarını manevi olarak sömürmektedirler. Youtube kanalları incelendiğinden çocukların yemek yeme halleri, alışveriş, kıyafetleri, odaları, oyun oynama şekilleri, havuz, deniz görüntüleri vb. birçok içeriği aileleri yardımıyla oluşturulduğu görülmektedir. Çocuklarının mahremlerini hiç tereddüt etmeden gözler önüne seren ebeveynler dijital dünyayla birlikte bu kavramın anlamının değiştiğinin en güzel örneğidir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Kolayda örnekleme yöntemine başvuru olarak bir sosyal medya platformu olan Instagram adresine sahip olan ve Konya ilinde yaşayan 20 katılımcı ile yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş olup bu görüşme esnasında sorulan sorular Kütükoğlu (2019)'nun çalışmasından yararlanılarak elde edilmiştir. Elverişlilik örnekleme olarak da geçen kolayda örnekleme, isteyen herkesin örnekleme içine girmesini ya da örnekleme dahil edilmesini amaçlar. Instagram kullanan ebeveynlerin hepsine ulaşmak elbette ki mümkün değildir. Bu nedenle kolayda örnekleme ile deneklere ulaşılır. Görüşme, nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşmenin etkili ve verimli bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilmesi için bu yöntemin temel özelliklerini, güçlü ve zayıf yönlerini iyi anlamak, nitel veriye ulaşmayı kolaylaştıracak bir görüşme formu hazırlamada ve görüşmeyi gerçekleştirme sürecinde dikkate alınması önerilen ilkeleri özümseyerek işe koymak gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu araştırmada alımlama çalışması yapılmaktadır ve bu söz konusu değerlendirmeler Ebeveynlerin Instagram'daki Çocuk Mahremiyetine Bakış Açıları bağlamında yapılmaktadır. Teknik olarak erkekler ve kadınlar olarak ikiye ayrılmış olup; kadınlar ise kendi içinde çalışan ve çalışmayan gruplar olarak ayrılmış olup görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Instagram kullanan ebeveynlerin çocuk mahremiyeti konusundaki bakış açılarını ortaya koymayı amaçlayan çalışmadan görüşmeler Nisan- Mayıs aylarında yapılmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara isimlerinin açık şekilde verilmeyeceği, bilgilerin kodlanacağı belirtilmiştir. Metin içerisinde katılımcıların verdiği cevaplar “EA, Ev hanımı, 35” şeklinde aktarılacaktır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan 20 katılımcının isim kısaltmaları, meslekleri, yaşları, çocuklarının yaşları ve Instagram’da geçirdikleri zamanları gösteren bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. Katılımcı Profili

İsim	Cinsiyet	Meslek	Yaş	ÇocuğununYaşı	Instagramda Geçirdiği Zaman
B.Ş.	Erkek	Öğr. Görevlisi	33	2,5	1 saat
Ö.E.	Erkek	Sigorta Uzmanı	40	8	30 dk.
O.K.	Erkek	Akademisyen	39	2,5	10 dk.
Z.T.	Erkek	Telekomükasyon	31	4	2 saat
K.Y.	Erkek	İşçi	30	1,5	1 saat
A.S.	Erkek	Aşçı	37	6	2 saat
H.A.	Erkek	Öğr. Görevlisi	31	0,8	2 saat
V.Ö.	Erkek	Gıda Teknikeri	40	8	2 saat
T.Ö.	Erkek	Veri Analizi Şefi	44	2,5	1 saat
A.A.	Erkek	Esnaf	40	4	2 saat
N.A.	Kadın	Ev Hanımı	38	2	3 saat
T.B.	Kadın	Ev Hanımı	32	3	4 saat
S.Y.	Kadın	Ev Hanımı	36	6	1 saat
B.E.	Kadın	Ev Hanımı	45	8	6 saat
M.D.	Kadın	Ev Hanımı	34	3	3 saat
D.K.	Kadın	Öğretmen	35	3	1 saat
N.G.	Kadın	Satın Alma Sorm.	25	3,5	1 saat
N.B.	Kadın	Öğr. Görevlisi	32	3	2 saat
Z.B.	Kadın	Avukat	36	7	1 saat
İ.T.	Kadın	Hemşire	32	3	2 saat

Mahremiyet Kavramı ve Sosyal Medyada Mahremiyet

Katılımcılara, çocuk mahremiyetine olan bakış açılarına geçmeden önce mahremiyet kavramı ve sosyal medyada mahremiyet ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların mahremiyet kavramı sorulduğunda verdikleri cevapların bazıları şu şekildedir:

“Kişisel gizlilik ve bireyin olmazsa olmaz durumu.” (B.Ş, Öğretim Görevlisi, 33)

“Gizli olma durumu ve gizlilik ifade ediyor” (O.K, Akademisyen, 39)

“Herkesin hakkı olan ve saygı duyulması gereken, kişiye özel olunması gereken alanlar” (K.Y, İşçi, 30).

“Mahremiyet benim için sırdır” (A.S, Aşçı, 37)

“Mahremiyet benim için kişinin kendisini özel gördüğü alanlardır” (N.A, Ev hanımı, 38).

“Bana özel olan her konu, cinsel hayatım, bedenimin özel bölgeleri” (B.E, Ev hanımı, 45).

“Kişinin, kişisel değerlerini ve kendi özel hayatının korunmasıdır” (D.K, Öğretmen, 35)

“Gizlilik” (İ.T, Hemşire, 32)

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde kadın erkek her bir katılımcının mahremiyete bakış açısı “gizlilik, özel hayat, aile, cinsellik” gibi ifadeler ile açıklanmıştır.

Katılımcıların sosyal medyada mahremiyet ile ilgili düşüncelerinin bir kısmı ise aşağıda şöyle yer verilmiştir:

“Bize ait olan her anımıza başkalarının ortak olmaması gerektiğini düşünüyorum” (T.Ö, Veri Analizi Şefi, 44)

“Kişilerin sınırlarını günlük hayattan daha net bir şekilde çizebildiği yer olarak düşünüyorum. Hayatımızda bazı müdahalelere karşı sınır koyamıyoruz fakat sosyal medyada biz izin verdiğimiz kadar müdahalede bulunuluyor yani sosyal medyada mahremiyet daha iyi korunuyor” (K.Y, İşçi, 30).

“Paylaşımların sadece bilgi ve eğlence amaçlı olması gerektiği, bireysel bilgilerin paylaşılmaması gerektiğini ifade ediyor” (V.Ö. Gıda Teknikeri, 40)

“Sosyal medya kullanıcılarının mahremiyet alanına girilmesine izin verildiği kadar sınırlandırıldığını düşünüyorum. Kendi hayatını ne kadar gözler önüne sergileyeceğini kullanıcı karar veriyor” (Z.B, Avukat, 36).

“Sadece paylaşılmaya değer anlamlı durumları paylaşmak gerisini saklı tutmak” (N.B, Öğretim Görevlisi, 32).

Bazı erkek ve çalışan kadın katılımcıların vermiş olduğu cevaplar sosyal medyada mahremiyetin aslında bireylerin elinde olduğunu ve sınırları yine kullanıcıların çizdiğini işaret ederken ev hanımların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde sosyal medyada mahremiyet kavramının ortadan kalktığı görüşü ağırlıktadır. Bunlardan birkaçı şu şekildedir:

“Mahremiyet sosyal medyanın gelişiyile olumsuz anlamda etkilendi. İnsanların her anını paylaşmasını doğru bulmuyorum” (T.B, Ev hanımı, 32).

“Sosyal Medya ile beraber mahremiyet kavramı ortadan kalkmış durumdadır. Toplum sosyal medyada çok fazla paylaşım yapıyor” (M.D, Ev hanımı, 34).

Instagram Hesabında Çocuklar ile İlgili Paylaşım Yapılma Sıklığı ve İçeriği

Katılımcılara Instagram hesaplarında çocukları ile ilgili paylaşımları ne sıklıkla yaptıkları sorulmuştur. Konu ile ilgili verilen erkek katılımcıların cevaplarının bazıları şu şekildedir:

“Nadiren paylaşım yapmaktayım” (H.A, Öğretim Görevlisi, 31).

“Hiç paylaşım yapmıyorum” (A.A, Esnaf, 40)

“Çok özel günlerinde ya da anlarında nadir paylaşım yapıyorum” (B,Ş, Öğretim Görevlisi, 33).

“Çok az yapıyorum” (A.S, Aşçı, 37).

Çalışan kadınların bazılarının verdiği cevaplar ise şu şekildedir:

“Yılda iki veya üç fotoğraf paylaşıyorum” (Z.B. Avukat,36)

“Özel günler ve önemli olaylar haricinde paylaşım yapmamaktayım” (N.G, Satın alma sorumlusu, 25)

“Bazen haftada bazen ayda birkaç kez” (N.B, Öğretim görevlisi, 32)

Ev hanımlarının aynı soruya verdikleri cevapların bazıları ise şöyledir:

“Çok sık paylaşıyorum. Bazen paylaştıklarımın da rahatsız oluyorum” (N.A, Ev hanımı, 38)

“Her gün paylaşım yapıyorum. Çocuğumla olan her anı hikâye bölümünde paylaşıyorum” (B.E, Ev hanımı, 45).

“Aslında bunu abartıyorum. Haftada üç dört kez paylaşım yapıyorum” (M.D, Ev hanımı, 34).

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde erkek katılımcıların hiç paylaşım yapmamakla çok nadir paylaşım yapmak arasında gidip geldikleri, çalışan kadınların ise erkeklere göre paylaşım oranlarının biraz daha fazla olduğu ortaya çıkmış ancak ev hanımlarının çocuklarının fotoğraflarını veya anlık görüntülerini diğerlerine göre çok fazla kısıtlama getirmeden istedikleri gibi paylaştıkları görülmüştür. Öyle ki, katılımcılardan birinin de ifade ettiği gibi bu paylaşımların sıklığı bazen kendilerini bile rahatsız etmektedir.

Katılımcıların Instagram hesabında çocukları ile ilgili yapmış oldukları paylaşımlarla ilgili verdikleri bilgiler incelendiğinde erkek katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Genellikle özel anlara ait fotoğraflar” (O.K, Akademisyen, 39).

“Özel günler ve aile fotoğrafları” (Ö.E, Sigorta Uzmanı, 40).

“Okul ve ödül töreni fotoğrafları” (V.Ö, Gıda Teknikeri, 40).

“Gezi fotoğrafları” (A.S, Aşçı, 37).

Katılımcıların Instagram hesabında çocukları ile ilgili yapmış oldukları paylaşımlarla ilgili verdikleri bilgiler incelendiğinde çalışan kadın katılımcıların vermiş olduğu cevaplar ise şu şekildedir:

“Çocuğumun büyüme süreci ile ilgili güzel ve komik durumlar” (N.B, Öğretim Görevlisi, 32).

“Özel günler, önemli olaylar ve yakınlarıma duyurmaktan memnun olacağım sevimli anlarını paylaşmayı tercih ediyorum” (N.G, Satın alma sorumlusu, 25).

“Beraber yaptığımız gezi fotoğraflarını paylaşıyorum” (İ.T, Hemşire, 32).

Katılımcıların Instagram hesabında çocukları ile ilgili yapmış oldukları paylaşımlarla ilgili verdikleri bilgiler incelendiğinde ev hanımı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar ise şöyledir:

“Özel günlerini, mutlu anlarını ve benimle olan fotoğraflarını paylaşıyorum” (S.Y, Ev hanımı, 36).

“Gün içinde yaşadığı (okula giderken, servisten inerken, yemek yerken) beraber yaptığımız faaliyetler ile beraber yaşadığımız anları paylaşıyorum” (B.E, Ev hanımı, 45)

“Yapmış olduğu günlük faaliyetlerle, tatil, deniz ve havuz fotoğraflarını paylaşıyorum” (M.D, Ev hanımı, 34).

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde erkek katılımcıların kadınlara nazaran anlık olayları veya anlık görüntüleri değil baba olarak önemli gördükleri ve anı olarak kalmasını istedikleri özel zamanları paylaşım içeriği şeklinde sabitlemek istedikleri görülürken çalışan kadınların erkeklerin bu düşüncesine ek olarak

çocukların büyüme sürecinde yapmış oldukları ve kendilerini mutlu eden anları da paylaşım içeriklerine eklemektedirler. Öte yandan, ev hanımlarının yapmış olduğu paylaşımlarda B.E (Ev hanımı, 45) kodlu katılımcının gün içinde yaşadığı her anı paylaşması M.D (Ev hanımı, 34) kodlu katılımcının çocuğunun deniz ve havuz kenarındaki görsellerini paylaşması dikkat çekicidir. Bu iki katılımcıda yaşam ve beden mahremiyetinin ihlal edildiği görülmektedir.

Paylaşımlarda Dikkat Edilen Hususlar ve Çocuk Mahremiyeti Özeni

Katılımcılara Instagram hesabınızda paylaşım yaparken hangi konulara dikkat edersiniz ve çocuğunuzun mahremiyetine dikkat eder misiniz? sorusu sorulmuştur. Erkek katılımcılardan bazılarının vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir:

“Çocuğumun mahremiyetine duygusal anlamda dikkat ederim. İlk adımı, ilk hecesi, ilk aşkı gibi video ve fotoğrafların çocuğumun özeli olduğunu düşünmekteyim. Duygusal anlamda çocuğumu etkileyecek paylaşımlardan kaçınmaktayım.” (Ö.E. Sigorta uzmanı, 40)

“Çocuğumun mahremiyetine dikkat ediyorum. Deniz ve plajda resmini paylaşmamaya gayret ediyorum” (A.S. Aşçı, 37).

“Kıyafetlerinin çok açık olmamasına özen gösteriyorum ve çocuğumla paylaşım yaparken konum belirtmiyorum” (T.Ö. Veri analizi Şefi, 44).

“Kendimi çocuğumun yerine koyarak paylaşım yapıyorum ve ileride gururu kırılacak paylaşımlardan kaçınıyorum” (K.Y. İşçi, 30).

“Aile yaşamımı ifşa edecek paylaşımlar yapmamaya dikkat ederim” (H.A. Öğretim Görevlisi, 31).

Çalışan kadınların cevapları incelendiğinde ise bazı örnekler şu şekildedir:

“Çocuğumun özel bölgelerinin kapalılığına ve onun ileriki hayatında utandıracak paylaşımlara dikkat ediyorum” (D.K. Öğretmen, 35).

“Elbette paylaşım yaparken onların çocuk olduğunu ve doğru örnek olmam gerektiğini göz önünde bulundurarak paylaşım yapıyorum” (Z.B. Avukat, 36).

“Son zamanlarda yaygınlaşan sosyal olarak da fobi haline gelmiş olan çocuk istismarı nedeniyle mahremiyet açısından dikkat ettiğim çok nokta var. Örneğin hakaret içerikli ve absürt sayılacak içerikler paylaşmamaya özen gösteriyorum. Aynı zamanda özel alanlarımızı ve özel bölgelerimizi de sosyal medyadan uzak tutmaya çalışıyorum” (N.G. Satın alma sorumlusu, 25).

Ev hanımlarının vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde ise bazı örnekler şu şekildedir:

“Çocuğumun büyüdüğünde utanç duyacağı paylaşımlar yapmıyorum” (N.A. Ev hanımı, 38).

“Çocuğumun vücut hatlarının belli olmadığı fotoğraflar paylaşıyorum” (S.Y. Ev hanımı, 36).

Tüm katılımcıların vermiş olduğu ortak cevap ise mahremiyet konusunda dikkat ettikleri yöndedir. Fakat paylaşım içerikleri incelendiğinde özellikle ev hanımlarının çocuklarının yaşam ve beden mahremiyetini ihlal ettikleri düşünüldüğünde, katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevap tam anlamıyla mahremiyet konusunda dikkatli olduğu sonucunu çıkarmamaktadır.

Instagram Hesabında Yapılan Paylaşımların Silinmesi

Katılımcılara Instagram hesabınızdan yaptığımız paylaşımlardan herhangi birini silip silmedikleri sorulmuştur. Toplam 20 katılımcının 17 tanesi bu cevaba “hayır silmedim” şeklinde cevap verirken çalışan bayanlardan N.B. Öğretim görevlisi, 32 paylaşım sildiğini şu şekilde söylemiştir:

“Bazılarını sildim. Özellikle story kısmından eşim istemediği için paylaşımları kaldırdım.”

N.A. Ev hanımı, 38 ise “Çocuğum hakkında olumsuz fikirler oluşabileceği düşüncesiyle bazı fotoğrafları sildim.” cevabı vermiştir.

Bir diğer katılımcı ise paylaşımlarının birkaçını ailesinin uyarısı üzerine nazar degecek korkusu ile sildiğini söylemiştir.

Çocuk Mahremiyetinin Yok Olması ile İlgili Taşman Kaygı

Katılımcılara çocuğunuzun mahremiyetinin yok olması ile ilgili kaygı taşıyıp taşımadıkları sorulmuştur. On erkek katılımcının dokuz tanesi çocuklarının mahremiyetinin yok olması ile ilgili kaygı taşıdığını söylemektedir. Taşıdıkları bu kaygıyı katılımcılardan bazıları şu şekilde ifade etmektedir:

“Sosyal medya gün geçtikçe gençler arasında özgürlüğün simgesi olmuş durumda. Büyüdüğü zaman çocuğumu kontrol edememek beni endişelendiriyor.” (T.Ö, Veri analiz şefi, 44)

“Yaşadığımız toplumda ahlaki yapı gün geçtikçe çöküyor. Çocuğumun da bu ortamdan etkilenebileceğini düşünüyorum” (Z.T, Telekomünikasyon çalışanı, 31)

Araştırmaya katılım beş çalışan kadının ikisi de tıpkı erkek katılımcıların görüşleri ile aynı görüşe sahipken diğer üç katılımcı çocuklarının mahremiyetinin yok olması ile ilgili herhangi bir kaygı taşımadığını şu şekilde söylemişlerdir:

“Çocuklarımla bu konu üzerine konuşuyorum ve onları doğru bilinçlendirdiğimi düşünüyorum.” (Z.B, Avukat, 36)

“Sosyal medya için böyle bir korkum yok. Gerçek hayatta onu koruyamamak beni daha çok endişelendiriyor.” (D.K, Öğretmen, 35).

Çalışmada yer alan beş ev hanımının dört tanesi de çocuk mahremiyeti ile ilgili kaygı taşıırken yalnız M.D (Ev hanımı, 34) herhangi bir kaygı taşımadığını dile getirmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz toplumunda sosyal medyanın tartışılmaz bir yeri vardır. Paylaşılan her hikâye ya da fotoğraf, mesafeleri kısaltmakta ve çok uzakta olan yakınlar ya da çok fazla iletişimde olunmayan takipçilere bireylerin hayatlarından kesitler sunmaktadır. Sunulan bu kesitlerde verilen tavizlerin en önemlilerinden biri mahremiyet kaybıdır. Sosyal medyada mahremiyet konusu yakın geçmişte tartışılan bir konu olmasının yanı sıra son zamanlarda ise çocuk mahremiyetinin ön planda olduğu görülmektedir.

Yapılan bu çalışmada, bir sosyal medya platformu olan Instagram hesaplarından yapılan paylaşımlarda çocuk mahremiyeti konusundaki algının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Bu çalışmada, 10 erkek, 5 çalışan kadın ve 5 ev hanımı olmak üzere toplam 20 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulgular değerlendirildiğinde bütün katılımcılar mahremiyeti gizlilik, cinsellik ve özgün değer olarak gördükleri anlaşılmıştır. Katılımcıların sosyal medyada mahremiyete bakış açıları ise özellikle erkek katılımcılar ve birçok çalışan kadın katılımcılar sosyal medyada mahremiyet kaybının oluşmasının veya oluşmaması bireyin oto kontrolü altında olduğunu savunmaktadırlar. Ev hanımları ise sosyal medya denilince akla mahremiyet kaybının geldiğini ifade etmektedirler. Ev hanımlarının bu şekilde düşüncelerinin en büyük sebebi erkekler ve çalışan bayanlara göre yaptıkları paylaşımların çok daha fazla olmasıdır. İlgili çalışmada yüz yüze yapılan görüşmelerde bir ev hanımı bu duruma örnek teşkil edecek bir ifade kullanmış, gün içinde çok fazla paylaşım yaptığını ve bazen bundan kendisinin bile rahatsız olduğunu belirtmiştir. Çalışmaya katılan ev hanımları mahremiyete önem verdiklerini ifade etmelerine rağmen büyük bir çoğunluğunun yaptıkları paylaşımların içeriği genel olarak çocukların günlük hayattaki yaşama şekilleri, aktiviteleri, deniz, havuz vb. tatil fotoğraflarını içermekte olduğu görülmektedir. Yine bahsi geçen denek grubu “Çocuğunuzun mahremiyetinin yok olması hakkında kaygı taşıyor musunuz?” sorusuna çoğunluğun “evet” cevabını vermesi ironik bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, birçok ev hanımı annenin mahremiyete önem verdikleri ifadeleri ile paylaşımları arasında tezatlık bulunmaktadır. Belki de mahremiyet kavramının tam olarak ne olduğunu bilmeyen annelere sürekli eğitim merkezleri veya belediyeler gibi kuruluşlarca organize edilen, alanında uzman iletişimciler, akademisyenler, psikologlar ve hatta hukukçular tarafından ilgili konuya dair eğitimler düzenlenmelidir. Çalışan annelerin ve babaların mahremiyet konusunda daha bilinçli olduklarını söylemek mümkündür.

Ortaya çıkan bir ilginç sonuçta şudur ki; mahremiyet kavramı, paylaşımlarının içeriği ya da yaptıkları paylaşımlardan hiç sildikleri oldu mu sorularına ebeveynlerin son

zamanlarda gittikçe artan çocuk istismarı konularına hiç değinmemeleri dikkat çekmiştir. Yapılan paylaşımların içeriğini sildiklerinden bahseden üç anne bunun nedeninin ise eşinin istememesi, nazar değeri korkusu vb. açıklamalar ile dile getirdikleri görülmüştür. Son zamanlarda artan taciz, tecavüz, çocuk kaçırma, şiddet gibi olayların kaygıya sebebiyet vermemektedir. Deneklerin çocuk mahremiyeti ile ilgili güncel konuları takip etmedikleri ya da bu olaylardan etkilenmedikleri ya da duyarsız kalabildikleri görülmüştür.

KAYNAKÇA

Amanda H. C. (2011). Guarding Against a Radical Redefinition of Liability for Internet Misrepresentation: The United States v. Drew Prosecution And the Computer Fraud And Abuse Act. *Journal of Law and Policy* , 17(2), 579-607. Erişim adresi: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1155&context=jlj>

Andbabymakes4, So I posted photos of my kid online and this is where they ended up, Blogher (2013). Erişim adresi: <http://www.blogher.com/i-shouldve-been-food-blogger>.

Binark, M. (2005). *Kimlik(lenme) dipnotsuz iletişim ve etnik laflama odaları*. M.Binark, B.Kılıçbay (Ed.), İnternet toplum kültür Ankara: Epos Yayınları s.118-138.

Budak, H. (2018). Sosyal medya iletişimde mahremiyetin serüveni. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 146-170. orcid id: 0000-0002-9815-9997.

Cavoukian, A. (2011). *Privacy Means Control, Not Secrecy*. *Wall Street Journal*. Erişim adresi: <http://online.wsj.com/article/SB10001424053111903591104576468121464712608.html>.

Digital Birth: Welcome to the Online World Erişim adresi: [www.businesswire.com](https://www.businesswire.com/news/home/20101006006722/en/Digital-Birth-Welcome-to-the-Online-World)
<https://www.businesswire.com/news/home/20101006006722/en/Digital-Birth-Welcome-to-the-Online-World>

Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin dönüşümü*, (İ. Şahin, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İzgi, M. (2009). *Etik açıdan yaşlı mahremiyeti: huzurevi örneğinde hizmet alanlar ve verenler açısından bir değerlendirme*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kütükoğlu, E. (2019). Yeni Medyada Çocuk ve İletişim. *Sosyal Medyada Çocuk Mahremiyeti: Annelerin Mahremiyet Algısı Üzerine Bir Araştırma*. (s. 273-297). Konya: Çizgi Kitabevi.

Madden, M. (2012). *Parents, Teens, and Online Privacy*, PEW RES. CTR. Erişim adresi: <http://www.pewinternet.org/2012/11/20/parents-teens-and-online-privacy/>

Duggan, Maeve ve diğerleri. (2015). *Parents on Social Media*. Erişim adresi: <http://www.pewinternet.org/2015/07/16/parents-and-social-media/>.

“Sharenting” Trends: Do Parents Share Too Much About Their Kids on Social Media? Erişim adresi: <http://www.mottchildren.org/news/archive/201503/%E2%80%9Csharenting%E2%80%9D-trends-do-parents-share-too-much-about-their>.

Samur Y. (2019). *Yeni Bildiriminiz Var*. İstanbul: Nemesis Yayınları.

Shade, L. R. (2008). Reconsidering the Right to Privacy in Canada. *Bulletin of Science Technology & Society*, 28(1), 80-91. doi: 10.1177/0270467607310591

Shmueli , B. and Prigat, A. (2011) Privacy for Children. *Political Science*, 42, s.759-795. doi: 10.1163/2210-7975_hrd-9947-0046.

Steinberg Stacey B. (2017). Sharenting: Children's Privacy in the Age of Social Media. *UF Law Faculty Publication*, 66, s. 839-884.

Bovy P. M. (2013). *The ethical implications of parents writing about their kids*, THE ATLANTIC. Erişim adresi: <http://www.theatlantic.com/sexes/archive/2013/01/the-ethical-implications-of-parents-writingabout-their-kids/267170/>.

Minkus Tehila, ve diğerleri. (2015). *Seen But Not Heard: When Parents Compromise Children's Online Privacy*. Erişim adresi: <http://cse.poly.edu/~tehila/pubs/WWW2015children.pdf>

Toktaş, S. A., Binark, M. (2012). *Türkiye'de dijital gözetim*. İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.